

POLUT JA TIENHAARAT

PAULA KYRÖ (2003). **Tutkimusprosessi valintojen polku-na.** Tampereen yliopisto, Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus, Yrittäjyyskasvatuksen julkaisuja, 164 s.

Tutkimuksen teosta ja tutkimusprosessista on kirjoitettu lukuisia kirjoja. Olen kouluttajana käsitellyt niitä opiskelijoiden kanssa, joilla on tekeillä aineopintojen proseminarityö tai väitöskirja tai jotain siltä väliltä. Miksi suosittelen vielä tutustumista yrittäjyyskasvatuksen professori Paula Kyrön kirjaan *Tutkimusprosessi valintojen polku-na?* Esitän seuraavassa perusteluja, mutta sitä ennen esittelen kirjan rakenteen. Tarkastelen kirjaa menetelmäopintojen opettajan, tutkielmien ohjaajan ja arvioijan sekä tutkijan näkökulmasta.

Kirja koostuu viidestä pääluvusta: Tieteellinen tutkimusprosessi, Ilmiön ja ongelman määrittely, Paradigma ja tieteenfilosofiset sitoumukset, Metodologiasta menetelmävalintoihin ja Tutkimuksen arviointi. Tekijän mukaan kirjalla on kaksi tarkoitusta: ”1) auttaa tieteellisen tutkimusprosessin ’esiymmärryksen’ muodostamisessa, jotta opiskelija ja tutkija voi hahmottaa tieteellisen tiedon synnyttämisprosessiin liittyviä keskeisiä valintoja ja näiden valintojen suhdetta toisiinsa sekä 2) auttaa tutkimusprosessin kuluessa oppijaa tekemään valintoja ja reflektoimaan niitä ja niiden tarkoituksenmukaisuutta ja johdonmukaisuutta prosessin eri vaiheissa” (14–15).

Kirjassa on tehty selkeä ra-

jaus, jonka mukaan se käsittelee nimenomaan tutkimusprosessina toteuttavia lopputöitä. Tällöin painopiste on yliopistojen opinnäytetöissä, ei ammattikorkeakoulujen soveltavissa ja kehittämissä, projektityyppisissä opinnäytetöissä, vaikka korkea-asteen määrittelyssä otetaan oikeaoppisesti huomioon myös ammattikorkeakoulut.

Kirjan orientoivassa kuvassa *Tutkimusprosessi* hahmotetaan tutkimusprosessi polkuna. Eri vaiheiden myötä nähdään erilaiset valinnat ja käännekohtat. Kuvion perusrakenteena on jako teoriaan ja käytäntöön. Käytännön osuus on huomattavasti vähäisempi. Käytäntöön kuuluvia tehtäviä on tutkittavan ilmiön määrittely vuorovaikutuksessa teorian kanssa sekä tutkimusraportin virittämä kehittyvä käytäntö, sovellukset ja uudet tutkimusongelmat. Valintojen polun polveillessa lähinnä teorian maastossa, tutkimusprosessin keskivaihe eli tutkimus-, tiedonhankinta- ja analyysimenetelmät ovat joutuneet kuviossa kaikkein kauimmaksi käytännöstä. Teoriapitoisinakin ne useimmiten koskevat käytännön maailmaa ja niiden avulla hankitaan tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Tämän yhteyden kuvaaminen jää nyt sivuun. Kaikkineen kuvio herätti minussa haasteen hahmottaa empirian ja teorian kohtaamista ja vuorottelua sisäkkäisinä alueina tutkimusprosessissa – tästä voisi piirtää myös useita kuvioita kuvamaan erilaisia tutkimusasetelmia ja paradigmoja.

Toinen, varmasti keskustelua herättävä näkökohta koskee

sitä, että tieteellisen tutkimuksen keskeisenä tunnusmerkkinä pidetään teoksessa tieteenalapohjaisuutta ja tutkimuksen sijoittamista oman tieteenalansa ajankohtaiseen keskusteluun. Samanaikaisesti monet tutkijat pitävät tieteenalapohjaista ajattelua vanhentuneena ja painottavat mieluummin monitieteisiä lähestymistapoja. Monista ilmiöistä riittääkin tutkittavaa useammalle tieteenalalle – empiria kun ei ole jäsentynyt tieteenalapohjaisesti! Esimerkiksi aikuiskasvatustieteessä tutkittuja ilmiöitä tutkitaan myös työpsykologiassa tai vaikkapa gerontologiassa.

AIKUISKASVATUSTIETEEN ”SYVÄ OLEMUS”?

Mutta mikä on kunkin tieteenalan omin näkökulma tutkittavaan ilmiöön? Millaisin kysymyksiin aikuiskasvatustieteilijä lähestyy samaa ilmiötä esimerkiksi vierellään tutkivan antropologin kanssa? Millaisia kontribuutioita aikuiskasvatustieteen väitöskirja antaa tieteenalalle? Mitä aikuiskasvatustieteessä tästä ilmiöstä jo tiedetään, millaisia tietoja puuttuu? Ja lopuksi se kaikkein vaikein kysymys: Mikä on aikuiskasvatustieteen ”syvin olemus”, missä kulkevat aikuiskasvatustieteen ja sen lähitieteiden rajat? Ovatko ne opiskelijat, jotka eivät osaa vastata, miten heidän tutkimusongelmansa sijoittuu aikuiskasvatustieteeseen, siis aikaansa edellä vai yksinkertaisesti tietämättömiä aikuiskasvatustieteen luonteesta?

Kirjan jäsenitys osoittaa niitä valintoja ja käännekohtia, joiden ratkaisut määrittelevät tut-

kimuksen luonteen. Opiskelijat ovat käsittäkseni mieltäneet hyvin ajatuksen tutkimusprosessissa tehtävistä ratkaisuisista ja haluavatkin tehdä valintojen avulla ”omannäköistään” tutkimusta. Kuitenkin usein on vaikea mieltää, mitä kaikkea voi/pitää valita ja millaisista valikoista. Mitkä valinnat ovat keskenään samantasoisista ja missä järjestyksessä niiden tulisi seurata toisiaan? Tästä epäselvyydestä johtuu, että opiskelijat ilmoittavat liian usein tutkimusraporteissaan keränneensä aineiston teemahaastattelulla, joka tuntuu yleispätevältä ja järjestykseltään, ja analysoineensa sen sitten esimerkiksi fenomenografian tai grounded theory -lähestymistavan avulla. Kuitenkin sekä fenomenografia että grounded theory -lähestymistapa ovat laaja-alaisia tutkimusotteita, jotka vaikuttavat sekä tiedonhankintaan että sen analysointiin. Fenomenografia asettaa jo teemahaastattelulle tiettyjä kriteereitä, jotta tarvittava laaja-alaisuus ja syvyys saavutettaisiin. Grounded theory -lähestymistapa taas edellyttää usein aineiston lisähankintaa hahmottuvien tutkimustulosten koettelemiseksi ja varmentamiseksi. Tämäntyyppisiltä ongelmilta välttyy käyttämällä lähtökohtana Kyrön kirjan selkeää jaottelua.

KIRJA PURKAA TUTKIMUKSEN TEKOON LIITTYVIÄ MYYTTEJÄ

Kyrön kirjaa Kasvatus-lehdessä arvioinut Jari Eskola (2004) toteaa, että yleisesti ottaen metodikeskustelussa on siirrytty uuteen vaiheeseen, kun on alettu painottaa reflektioivan otteen merkitystä tutkimusprosessissa. Kyrön kirja tähtää mielestäni

juuri tähän tavoitteeseen. Se purkaa tutkimuksen tekemiseen liittyviä myyttejä osoittamalla tutkimusprosessin poluksi, jolla tehdään valintoja ja jossa (itse)arvioidaan valintojen johdonmukaisuutta ja yhteensopivuutta. Esimerkiksi metodit eivät ole neutraaleja työkaluja, joilla voidaan tutkia mitä tahansa, vaan ne sisältävät sisältyvät omat taustaoletuksensa, joiden pitäisi sopia yhteen tutkimuksen teoriaosassa valittujen taustaoletusten kanssa. Erityisesti niille, jotka tutkivat omaa työtään tai työyhteisöään, on haasteena tavoittaa tutkimukseensa kaikki tarvittavat roolit. Työn ja sen kontekstin tuntijan rooli on usein jo valmiina, jopa liiankin valmiina, jolloin tutkimus on väline omien kokemusten ja oman asiantuntijuuden esiintuomiseen. Tällöin ei kuitenkaan varsinaisesti tutkita mitään.

Tutkijan roolin omaksuminen suhteessa omaan työhön merkitsee kysymysten asettamista ja – tutkimista! Tämän roolin rinnalle tarvitaan vielä reflektioijan roolia, jossa tutkija itse punnitsee ja arvioi suunnitelmiaan ja toteuttamiaan ratkaisuja. Tehtävä on haastava, mutta virittää aivan erilaisen mielenkiinnon kuin valmiiksi tunnettujen tosiasioiden kirjaaminen. Reflektiolla on nähty yhteyksiä useimmiten olevan yhteydessä uudistavaan, ei toistavaan oppimiseen.

Kirjan tutkimusprosessia demystifioiva luonne (mitä to-

sin avaruusmaailmaan sijoittuva kansikuva ei tue!) on mielestäni sen keskeistä antia. Kirjassa on sekä suomen- että englanninkielisiä esimerkkejä valmiista tutkimuksista ja niissä tehdyistä valinnoista. Valintojen polku esitetään myös pieninä matkaosuuksina, joiden käsitteelliseen syvennykseen kaaviokuvien ja kysymysten avulla.

Ainakin opintojen alkuvaiheessa kirja saattaa olla liian vaikea yksin luettavaksi. Sen sijaan olisin hyvin kiinnostunut kokeilemaan esimerkiksi seminaarin ohjaamista tämän kirjan avulla. Samalla voitaisiin tutkia opiskelijoiden metatason reflektion kehittymistä. Suhtautuminen kirjaan on yhteydessä siihen, miten yleensä suhtaudumme tieteenfilosofiaan ja muihin taustaoletuksia koskeviin kysymyksiin. Missä määrin niitä tarvitaan esimerkiksi pro gradu -tutkielmaa tehtäessä? Yhtä hyvin voisi kysyä, missä määrin tarvitaan tietoista ajattelua tutkimusprosessin suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa.

Leena Ahteenmäki-
Pelkonen

LÄHDE:

Eskola, J. 2004. On valintojen aika. Arvio Paula Kyrön kirjasta Tutkimusprosessi valintojen polkuna. (Tampereen yliopisto, Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus). *Kasvatus* vol, 35, nro 5, 566–568.